

Пташина казка

Карел Чапек

З чеської переклав Петро Козланюк

Ви, мабуть, діти, й не знаєте, про що птахи розмовляють між собою. Та говорять вони людською мовою лише рано-раненько, при сході сонця, коли ви ще спите. Згодом, у білий день, їм нема вже коли розмовляти — самі знаєте, треба ж дзьобнути десь зернину, а там вигребти черв'ячка, а там схопити на льоту муху... Ох, і налітається ж отакий пташиний батько, поки мати порається вдома біля дітей! Тому птахи розмовляють лише рано-вранці, коли відчиняють по своїх гніздах вікна, виставляють провітрюватися перинки та готують сніданки.

— Доброго ранку! — гукає кос із гнізда на сосні до сусіди-горобця, що живе під стріхою. — Пора вставати.

— Це так, це так! — каже горобець. — Час летіти, щоб десь — дзьоб, дзьоб — поїсти! Еге ж?

— І правда, і правда, і правда, — туркоче голуб на даху, — марудне життя, бо зерна мало, зерна мало!

— Це так, це так! — погоджується горобець, вилізаючи з постільки. — А все це через авто, еге ж? Поки були скрізь коні, було скрізь і зерно, а нині? Пролетить це авто й залишає по собі тільки чад, чад, чад!

— Тільки сморід, тільки сморід, — туркоче голуб. — Гірке життя, братику, правду кажеш. І налітаюся я за день, і натуркочуся, а що за те маю? Ані пригорщі зерна? Гірка наша доля!

— А нам, горобцям, думаєш, краще? — наїжився горобець. — Коли б у мене не сім'я, то я негайно полетів би геть звідси.

— Як отой горобець із Дейвиць, — озвався стриж.

— Із Дейвиць? — спитав горобець. — Там у мене знайомий, на ім'я Філіпп.

— Це не той, — сказав стриж. — Той горобець, що полетів, звався Пепік. То був такий нетіпаха-горобчисько, що не мився й не чеса-вся, а тільки цвірінькав увесь день — мовляв, у Дейвицях нудно й сумно, а ось інші птахи летять собі на зиму на південь, навіть на Рив'єру або до Єгипту, як ото шпаки, журавлі й ластівки; і лише горобець усе життя нидіє в Дейвицях. "А я так не хочу! — вигукнув той горобець, на ім'я Пепік. — Коли якась ластівка може летіти туди, то чому ж не полетіти й мені? І полечу-таки, ось побачите, хай тільки спакую свою зубну щіточку, нічні сорочки, палицю та м'ячики, щоб грати там у теніс. Заждіть, я там усіх обіграю в теніс! Я вже знаю різні хитрощі; ось, приміром, замість м'ячика сам майну понад сітку; а коли хтось стукне мене ракеткою, то я не впаду, а ще вище підлечу — фіть, фіть, фіть! А коли обіграю всіх, то куплю собі Вальдштейнський палац, а на даху в нього зроблю собі гніздо, та вже не з простої соломи, а з рисової, з морської трави, з кінського волосіння, білчаних хвостиків, еге ж, еге ж!" Отак нахвалявся цей горобчисько й щоранку кричав, що Дейвиці

застрягли вже йому в горлянці й що він летить на Рив'єру.

— І полетів? — спитав кос.

— А полетів, — відповів стриж. — Одного ранку подався він на південь. Але ж горобці ніколи не літають на південь, тому й не зна-ють туди дороги. А до того, як звісно, горобці — з діда-прадіда — пролетарі, бо вони літають цілісінькі дні. Тож і цей Пепік не мав ані доброго пір'я на собі, ані грошей, щоб ночувати в готелях. Долетів він лише до Кардашової Ржечиці, а далі вже не міг, бо не мав ані шеляга. Тому він ще й радів, що гороб'ячий староста в Кардашовій Ржечиці сказав по-дружньому: "Невже ти, волоцюго й нікчемо, думаєш собі, що в Кардашовій Ржечиці вистачить кінських яблук та кізків на всіх таких пройдисвітів, дармоїдів та приبلуд, як ось ти? Коли хочеш, щоб тобі дозволили жити в нашому місті, тоді не смій дзьобати ані на майдані, ані перед шинком, ані на дорозі, де дзьобаємо ми, старожили. Дзьобай собі на смітниках за містом. А на житло я призначаю тобі урядовою ласкою віхоть соломи в клуні за порядковим но-мером п'ятдесят сьомим. Підпиши ось цей адресний лист і лети під усі чотири вітри!" Таким чином горобець Пепік із Дейвиць не долетів до Рив'єри, а зостався в Кардашовій Ржечиці.

— Він там і досі? — спитав голуб.

— І досі, — відповів стриж. — Я маю там тітку, вона й розпові-ла мені про нього. Каже, що він і там насміхається з горобців, мовляв, сумно й нудно бути горобцем у Кардашовій Ржечиці, де нема трамвая, як у Дейвицях, мало автомашин, нема матчів між "Славією" та "Спартою", ну, нічогісінько нема. Хвалиться, що він не думає там з нудьги вмирати, а поїде на Рив'єру, коли одержить гроші з Дейвиць. Ну, таке набазікав про Дейвиці та Рив'єру, що й у Кардашовій Ржечиці горобці повірили, ніби десь їм буде краще, а тому кинули дзьобати сміття й тільки цвірінькають, галасують, метушаться, як і всі горобці на світі, та примовляють: "Десь краще, краще, краще!"

— Еге, є, є такі дивні птахи, — озвалася синичка з дупла. — Тут біля Коліна, в такій чудовій околиці, жила якась ластівка. Тож вона начиталась у газетах, ніби в нас, мовляв, усе погане, а в Америці, бач, самі мудрагелі, й роблять вони там усякі дива, й усе вони можуть. Ну, так ця Америка запала ластівці в голову, що закортіло їй самій усе те побачити. І вирушила вона туди.

— Як? — швидко спитав стриж.

— Не знаю, — відповіла синиця, — мабуть, на кораблі. Або й на літаку. Адже під черевом літака вона могла приліпити гніздо з ві-конечком, щоб можна було вистромити голову, а то й сплюнути вниз. Ну, через рік ота ластівка повернулася й хвалилася, що була в Америці, й там наче все не таке, як у нас. "Там, — каже, — такий прогрес, що годі й порівнюватися з нами. Будинки такі височенні, що коли б, скажімо, з гороб'ячого гнізда на даху випало б яєчко, то падало б воно так довго, що дорогою вилупився б з нього горобчик, цей горобчик виріс би, одружився б та мав би купу дітей, потім постарів би та вмер дідуганом, тож на тротуар упало б уже не яєчко, а старий мертвий горобець. Отакі там височенні будинки". Розповідала ще оця ластівка, що в Америці будують усе з бетону й що вона теж навчилася цього. Хай, мовляв, тільки ластівки

злетяться, й вона покаже їм, як ліпити ластівчине гніздо з бетону, а не з болота, як ліплять і досі дурні наші ластівки. Ну, й злетілися ластівки з Мніхових Градіштів, Часлава та Пржелоучі, з Чеського Броду й Німбурка, навіть із Сobotки та Челяковиць. Прилетіло їх стільки, що люди мусили напнути сімнадцять тисяч триста сорок дев'ять метрів телефонних і телеграфних дротів, аби ластівки мали де сісти. А коли вже злетілися всі, американська ластівка сказала: "Тож дивіться, сестри, як в Америці роблять будинки або гнізда з бетону. Спершу насипаємо купку цементу. Потім купку піску. Далі поливаємо одне й друге водою, мішаємо їх на кашу, а з цієї каші будуємо модерне гніздо. Коли ж цементу немає, тоді робимо кашу з піску та гашеного вапна. Я ось покажу вам, як гасити вапно". Сказавши це, вона пурхнула на новобудову, де працювали муляри, схопила зернину негашеного вапна в дзьобик і полетіла назад. Але в дзьобику, звісно, вогко, й вапно почало в роті їй гаситися, шипіти й пекти. Ластівка злякалася, випустила це зернятко вапна й скрикнула: "Ось, бачите, як гаситься вапно! Але ж і пече! Ах, уй, ой-йой-йой! Ай-яй-яй! Ой людоньки, як пече! Ой, рятуйте! Ой матінко рідна, ой, як гаситься вапно!" Наслухавшись тих зойків та лементу, ластівки вже не чекали, що буде далі, а махнули хвостами й полетіли собі до-дому. "А хай йому грець, — сказали вони, — щоб оце ми ще спекли собі роти та дзьоби!" Але ж я, людоньки, забалакалася, а мені пора на базар! — закінчила синиця.

— Кумо синичко! — озвалася косиха. — Коли вже летите на базар, то купіть мені кіло черв'яків, тільки гарних і довгих. Мені сьогодні ніколи — треба вчити дітей літати.

— Ну, що ж, сусідко, рада виручити вас, — сказала синиця. — Я люблю, знаю, як важко навчити дітей добре літати.

— А знаєте, хто навчив нас, птахів, літати? — озвався шпак з берези. — Ось слухайте! Я чув це від карлштейнського ворона, того, що прилітав сюди у ті великі морози, пам'ятаєте? Цей старий, уже столітній ворон чув од свого діда, а тому дідові розповідав його прадід, який знав це від своєї прабаби по материнській лінії, а та прабаба божилася, ніби це свята правда. Отож кожне з нас бачить іноді вночі, як з неба падає зірка. Але ж не кожна зірка, що падає, є зіркою, — це золоті небесні яйця. Швидко падаючи з самого неба, небесне яйце розпікається в розгоні й світитися вогнем. Карлштейнський ворон божився, що це свята правда. Та люди однак звуть такі небесні яйця якось інакше: метр, а чи монтер, ментор, а чи мотор, ну...

— Метеор! — сказав кос.

— Метеор, еге! — погодився шпак. — Тож птахи тоді ще не вміли літати, а тільки бігали по землі, мов кури. Дивлячись не раз, як падає з неба таке небесне яйце, вони міркували, як би то висидіти його та побачити, що за птаха вилупиться з нього. Це чистісінька правда, бо так казав старий ворон. Ну, якось увечері птахи гомонять собі про це, аж тут недалеко за лісом — геп! З неба впало із свистом золоте розпечене яйце. Всі кинулись туди, а попереду всіх — довгонога чапля. Знайшла вона, схопила те золоте яйце, але воно було таке гаряче, що чапля попекла собі ноги. Та вона якось таки донесла його до птахів, а тоді стрибнула у воду, щоб охолодити попечені ноги. Відтоді чаплі й бродять у воді, щоб менше пекло їх. Це розповідав мені отой ворон.

— А що він казав тобі далі? — цікавився стриж.

Потім, — мовив далі шпак, — пришкандибала туди дика гуска й сіла на те гаряче яйце, щоб висидіти. Але тут же попекла собі живіт і стрибнула в ставок, охолодити його. Відтоді й плавають гуси по воді. Так приходили всі птахи висиджувати небесне яйце.

— І стриж? — спитав стриж.

— Приходив і стриж, — відповів шпак. — Всі птахи висиджували його. Відмовилася тільки курка, коли дійшла її черга. "Як? Як? — сказала вона. — Мені нема ко-коли, нема ко-ко-ли. Хіба я дурна на ньому сидіти? Нема ко-коли!" І не схотіла сидіти. А коли вже всі птахи посиділи на тому яйцеві, тоді вилупився з нього небесний ангел. Він не дзьобав, як усі птахи, ні зерна, ані черв'ячків, а злетів собі в небо, заспівав "Алілуйя", а тоді сказав птахам: "Дорогі птахи, я повинен віддячити вам за те, що висиділи мене. Отож ви літатимете від сьогоднішнього дня в небі. Вам треба лише змахнути крилами, а потім — пурх! — і ви вже літаєте. Увага, починаємо: раз, два, три!" За оцим "три" птахи злетіли та літають і досі. Лише курка не вміє літати за те, що відмовилася сидіти на небесному яйцеві. А що це свята правда, спитайте в карлштейнського ворона.

— Друзі, увага! — сказав кос. — Раз, два, три!

За цим усі птахи стрепенули хвостиками, змахнули крилами й полетіли, кожна зі своєю піснею та в своїх справах.